

UNIVERZITET U BEOGRADU
FAKULTET ZA SPECIJALNU
EDUKACIJU I REHABILITACIJU

UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF SPECIAL EDUCATION
AND REHABILITATION

11.

MEĐUNARODNI
NAUČNI SKUP
„SPECIJALNA
EDUKACIJA I
REHABILITACIJA
DANAS”

11th

INTERNATIONAL
SCIENTIFIC
CONFERENCE
“SPECIAL
EDUCATION AND
REHABILITATION
TODAY”

ZBORNİK REZIMEA

BOOK OF ABSTRACTS

Beograd, Srbija
29-30. oktobar 2021.

Belgrade, Serbia
October, 29-30th, 2021

UNIVERZITET U BEOGRADU – FAKULTET ZA
SPECIJALNU EDUKACIJU I REHABILITACIJU

UNIVERSITY OF BELGRADE – FACULTY OF
SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION

11. MEĐUNARODNI NAUČNI SKUP
SPECIJALNA EDUKACIJA I REHABILITACIJA DANAS
Beograd, 29–30. oktobar 2021. godine

Zbornik rezimea

11th INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION TODAY
Belgrade, October, 29–30th, 2021

Book of Abstracts

**11. MEĐUNARODNI NAUČNI SKUP
SPECIJALNA EDUKACIJA I REHABILITACIJA DANAS
Beograd, 29-30. oktobar 2021. godine
Zbornik rezimea**

**11th INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION TODAY
Belgrade, October, 29-30th, 2021
Book of Abstracts**

IZDAVAČ / PUBLISHER

Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju
University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation

ZA IZDAVAČA / FOR PUBLISHER

Prof. dr Gordana Odović, v.d. dekana

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK / EDITOR-IN-CHIEF

Prof. dr Branka Jablan

UREDNICI / EDITORS

Prof. dr Irena Stojković
Doc. dr Bojan Dučić
Doc. dr Ksenija Stanimirov

RECENZENTI / REVIEWERS

Prof. dr Sonja Alimović
Sveučilište u Zagrebu – Edukacijsko rehabilitacijski fakultet, Zagreb, Hrvatska
Doc. dr Ingrid Žolgar Jerković
Univerzitet u Ljubljani – Pedagoški fakultet Ljubljana, Slovenija
Prof. dr Vesna Vučinić, prof. dr Goran Jovanić, doc. dr Aleksandra Pavlović
Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

LEKTURA I KOREKTURA / PROOFREADING AND CORRECTION

Maja Ivančević Otanjac, predavač

DIZAJN I OBRADA / DESIGN AND PROCESSING

Biljana Krsić
Mr Boris Petrović
Zoran Jovanković

Zbornik rezimea biće publikovan u elektronskom obliku

Book of abstracts will be published in electronic format

Tiraž / Circulation: 200

ISBN 978-86-6203-149-5

KVALITET PISANJA UČENIKA U ODNOSU NA FAZU OPISMENJAVANJA

Marina Vujanović^{**1}, Danijela Ilić-Stošović²

¹Osnovna škola „Miodrag Matić“, Srbija

²Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Srbija

Uvod: Pisanje je kompleksan proces na koji utiče niz subjektivnih i objektivnih faktora. Veštinama pisanja deca ovladavaju u mlađim razredima osnovne škole. U prvom i drugom razredu ovladavaju činom pisanja i uglavnom su usredsređena na reprodukovanje grafomotornog niza (kaligrafska faza), a tokom trećeg i četvrtog razreda dolazi do individualizacije rukopisa.

Cilj: Cilj ove studije jeste da se utvrdi da li postoji povezanost između faze opismenjavanja i kvaliteta pisanja učenika koji tek ovladavaju činom pisanja i onih učenika koji su pisanjem već ovladali.

Metod: Istraživanje je sprovedeno tokom 2016. godine u osam beogradskih osnovnih škola, na uzorku od 1,156 učenika prvog ciklusa osnovnog obrazovanja i vaspitanja, 603 učenika prvog i drugog razreda i 553 učenika trećeg i četvrtog razreda. Za procenu brzine pisanja i čitljivosti napisanog teksta korišćen je Protokol za procenu sposobnosti pisanja (The McMaster Handwriting Assessment Protocol – 2nd edition).

Rezultati: Na osnovu dobijenih rezultata može se zaključiti da postoji statistički značajna razlika u brzini pisanja ($p=0,000$) među učenicima koji se nalaze u početnoj fazi opismenjavanja i učenika koji su pisanjem već ovladali. Međutim, uočava se da se broj učenika čija je brzina pisanja ispod norme definisane za svaki razred, a koja ukazuje na postojanje teškoća u pisanju, javlja s jednakom učestalošću među učenicima koji ovladavaju činom pisanja i učenika koji su pisanjem već ovladali. Analizom čitljivosti napisanog teksta kod dve grupe ispitanika uočava se da se prikazane sume indikatora koje ukazuju na postojanje teškoća u pisanju javljaju s jednakom učestalošću i da među njima u tom pogledu nema uočljivih razlika. Samim tim, ne beleži se povezanost teškoća u pisanju s fazom opismenjavanja, pri čemu su teškoće u pisanju prisutne kod 10,9% učenika koji tek ovladavaju pisanjem i 9,4% učenika koji su pisanjem već ovladali.

Zaključak: Kako dobijeni rezultati pokazuju da se teškoće u pisanju javljaju nezavisno od razreda koji učenici pohađaju i faze opismenjavanja, posebna pažnja u organizovanju obrazovno-vaspitanog rada mora se posvetiti pružanju dodatne podrške i uključivanju u stimulatívno-defektološki tretman učenika koji se tokom osnovnoškolskog perioda suočavaju sa teškoćama u pisanju, bez obzira na uzrast kada se teškoće detektuju.

Ključne reči: *brzina pisanja, teškoće u pisanju, faza opismenjavanja, čitljivost rukopisa*

^{**} milivojevicmarinam@gmail.com

QUALITY OF STUDENTS WRITING IN REGARD TO THE LITERACY PHASE

Marina Vujanović¹, Danijela Ilić-Stošović²

¹Elementary School “Miodrag Matić”, Serbia

²University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation, Serbia

Introduction: Writing is a complex process that is influenced by subjective and objective factors. Children master writing skills in the younger grades of elementary school. In the first and second grade, they master the act of writing and are mainly focused on the reproduction of the graphomotor sequence (calligraphic phase), and during the third and fourth grade, the handwriting is individualized.

Aim: The aim of this study is to determine whether there is a connection between the literacy phase and the quality of writing of students who are just mastering the act of writing and those students who have already mastered writing.

Method: The research was conducted in 2016 in eight Belgrade elementary schools, on a sample of 1,156 students in the first cycle of elementary education, 603 students in the first and second grade and 553 students in the third and fourth grade. The McMaster Handwriting Assessment Protocol - 2nd edition was used to assess the speed of writing and the legibility of the written text.

Results: Based on the obtained results, it can be concluded that there is a statistically significant difference in writing speed ($p=.000$) between students who are in the initial phase of literacy and students who have already mastered writing. However, it is noticed that the number of students whose writing speed is below the norm defined for each grade, and which indicates the existence of difficulties in writing, occurs with equal frequency among students who are mastering the act of writing and students who have already mastered writing. The analysis of the legibility of the written text in two groups of respondents shows that the presented sums of indicators that indicate the existence of difficulties in writing occur with equal frequency and that there are no noticeable differences between them in this regard. Therefore, there is no connection between writing difficulties and the literacy phase, with writing difficulties present in 10.9% of students who are mastering writing and 9.4% of students who have already mastered writing.

Conclusion: As the obtained results show that difficulties in writing occur regardless of the grade that students attend and the literacy phase, special attention in organizing educational work must be paid to providing additional support and inclusion in the stimulative treatment of a special educator for students who face writing difficulties during elementary school, regardless of the age at which the difficulties are detected.

Keywords: *difficulties in writing, literacy phase, legibility of writing, writing speed*